

БРАТСТВО И НЕСАНИЦЕ

(Славко Гордић: *Сродство и раздвојени – Оиледи и дневнички записи*, Академска књига, Нови Сад, 2014)

„Писање је пре свега чин братства. Писање захтева усамљеност, често дубоку и радикалну, мада је та усамљеност и тунел који води ка другима, ископан кроз плодну земљу (а земља је и машта, и нарцизам, и саосећање, и равнодушност, и нежност и ароганција, и музика, и амбиција, и крв, и мастило). Самоубице чак пишу писма. Песници се убијају. Критичари убијају писце. Читаоци се лако досађују и даве књиге као мачиће. Али, ко је рекао да је братство лако? Молим вас, завирите у *Библију...*“, написао је један од водећих песника света, и сјајан есејиста, Адам Загејевски, у свом малом есеју „Ипак братство“, крајем деведесетих минулог века.

Појам братства добио је, током нових деценија, и нове димензије и генеричка убрзања различитости. Завиривање у *Библију* није неопходно, довољно је читати дневне вести, погледати у наметљиве екране. Остала светла су довољно погашена да се спитатељске наде у благотворност спона међу браћом по перу, важност порука њихових дела, и других завета културног трајања и путева у будућност, једва разазнају. Ратови, масакри, избеглице, бескућници; рачунице и транзити у наду и економске опоравке; издавачке куће претворене у парфимерије, празне столице на књижевним трибинама, у салама у којима се пошта одаје великанима културе, којима смо обећавали дуга памћења. Тако је застрашујући, и обесмишљено свечан простор празнине, намењен књижи, да се редак посвећеник – који би да, уз списак недаћа, у своје белешке унесе и коју нит отпора бесмислу, и усхвали писмо као генини отпор писања застрашујућој мрљи – готово извињава што је, као актер књижевне сцене и њен арбитар, у одсуству спремних саговорника, управо он и промотер властитог дела и његов први јавни оглашивач и тумач – једини узваник у хладном телевизијском студију. *Сам у излоју* – како ту наизглед сасвим личну епизоду очигледно недостајућег „братства“, у изведби културног дијалога – Славко Гордић у свом малом интимном есеју нове књиге већ претвара и у питање – где смо – сем на рубу неке нове суморности, у времену кратког даха (неколико секунди за културу), и превише дугих криза, које гуше релевантност књижевног дискурса, смисао књижевног послања – удаљавајући нас, фатално, и чини се непоправљиво, и од нас самих, од *чишања*, као разумевања властитог бића, важности његове креативне суштине. И писца, и тумача, и читаоца, везују запањујуће удаљености, које су измениле присан простор, дубљу динамику и дијалектику читања, разумевања, дијалошку зближеност – повлашћену смисленост која је управо сада у нашој надлежности.

Коме пишу песници, коме читају, ако је „[р]еално још само загубљени знак, скрембловано осећање, траг слабих или мутних сигнала“, како је писао, пером критичара и

есејисте, књижевног страсника и посвећеника, Мухарем Первић (*Дође ми да ѿлудим*, 2010), а смисао – „колебљива жива материја, која се само повремено указује у широким временским пољима“ – а која се, ипак, само креацијом уводи у живот. Ако смо, следом ове мисли, тек *memento*, подсећање на смисао, тако парадоксално удаљени од свега што одлучује о нашој судбини, онда је важност тумачења напор да обогатимо сопствени живот, да освојимо Језик и Речник који ће „нам историју, прошлост, живот, учинити блиским“, и приближити нас истинама „од којих живот и опстанак зависе“.

Есејистичка акрибија дакле, данас, и посебно данас, често је управо тај умножени глас писца који је известилац о промени света и културе, обзирни шапач властитих знања, и послушничав ауторских другости – скептик и верник у исти мах. Ерудита и заљубљеник, марљиви вртлар међу дивљим растињем стаклене баште. Неимар обновљеног памћења, и обновљиве приче стварања, културе живота, онај који ће међу језицима неспоразума, и дисконтинуитета, успоставити језик и речник разумевања, вредносне коегзистенције, свој одговор опиту времена.

Огледи, скице и дневнички записи Славка Гордића, у знаку својих изнијансираних профила, али и лајтмотивског заједништва ових питања, посвећени су управо тим важним дисциплинама *освајања смисла*, препознавања и блискости оних вредности које из различитих времена, и књижевних сфера, па и жанрова, творе наслеђе и језик савремености, непосредно притом везујући у њему самом и аутора и читаоца, носећи у свом подтексту и ону форму знања, непретенциозног, рафинованог постварања хесеовског тумачења да је живот свакога човека пут до себе, хитац из дубине, и расветљење тог пута, на коме ипак тај усамљени трагалац није сам. Интиман, лични, каткад лирски тон рефлексива Славка Гордића, осветљава ту дубинску линију пута властитих спознаја, но у исти мах је и увод у речник нашег бивања. Више но сапутници, ту смо у братству несанице, у заједништву трагања за путем. Сјај парадокса је стога у његовим штивима често не само онај стилски и вербални заокрет који ће једноставну чињеницу претворити у *мисао која сџивара*, већ и рефлекс, дубински снимак природе времена и света, са којом се бори крхка и отпорна линија писма.

Слободан већ по дефиницији, и есеј Славка Гордића ће стога у томовима традиције радије потражити аутогени знак наслеђа које опстаје, циркулише, и обнавља се, као крв писма, и интригантност завештања, из данас често једва чујне баштине речи. Гордић управо тако рашчитава вредност културних мисија. Леп и уман осврт овог аутора на *Биографски речник* Матице српске, на пример, у једној од претходних књига, подршка је знанственика истраживачком подухвату мегаформата – али пре свега расветљење есејисте, који у њему види узбудљив, унутарњи *живош идеје*, остварен у *галерији ѿперсоналишеџа* свих потписника, али понајпре оних који су овим речничким обиљем изнова уведени у живот наше културе. Тај *виџални ѿговор* наслеђа, његов изнова оснажени, подстицајни уплив на тезауруме чија је градња увек у току, ослонац је књижевних студија Славка Гордића који, и поред све сериозности приступа, не пропушта да своје опсервације обоји неконвенционално, маштовито, да упери светло из новог угла, из перспективе оних који су на истом путу, и сродном трагу – те у новој књизи, ни велики Његош није монумент, већ живи сабеседник (осврт на књигу *Њеџош, два века* Мира Вуксановића, 2013), као што се и „најстарија дама наше културе“, Матица

српска (текст поводом едиције „Десет векова српске књижевности“), посведочује у преимућству свог отвореног трајања, оне Исидорине „уметности великог простирања“.

Поштовање темељних мултидисциплинарних подухвата највиталнијих институција културе, као и вести из садашњости – цртице и забелешке о живом стваралачком данас – у штивима нове књиге Славка Гордића, могуће је схватити као писма са ознаком *хиџно*, које аутор упућује својим савременицима, не ретко и себи самом, као снажно наглашену могућност одговора новом простору културе – који све више, угашеним културним просторима, књижарама, критичким рубрикама, успореним ходом културних календара и – виртуалним сликама – оличава ону Бодријарову визију чисте апстракције, која је производња, помоћу модела, нечег стварног – без порекла и стварности. „Нечег надстварног“, „где остаци стварног, а не карте, још постоје ту и тамо у пустињама које не припадају царству, него су наша пустиња“.

Пусџиња сџварној, из Бодријаровог штива, свој контраплан добија у усамљеничкој и истрајној Гордићевој посвећености полиграфској структури књижевности, њеном научном и истраживачком обзору, али и иновантном и креативном, полицентричном модерном току – где је и интердисциплинарну знанственост, али и стваралачку посвећеност могуће тумачити као настојање књижевне мисли да се „остаци стварног“ порину у живи ток који оплемењује, богати наш живот, чинећи нам прошлост блиском, а будућност доступном, освојивом.

Брига за временске карте, које аксиолошким зближавањима, упркос дисконтинуитетима, постају присутне у пулсацији мозаичке слике књижевне садашњости, одраз је Гордићеве научне, есејистичке и списатељске акрибичности, али и живог фокуса, који критички изоштрен, притом рањив и сензибилан, оличава средишно место Гордићевог огледа са књижевном и стварносном збиљом, са властитом тишином, и особношћу. Тај интиман обујам уједно је и најближа сродничка нит међу вредностима која Гордића инспирише да разговор епоха у исти мах схвати као најактуелнији креативни налог. Топло и скрбно, попут бриге за најближе – путујући кроз непосредну или даљу књижевну прошлост, али и садашњост, и њене жанрове, облике, *џрофиле* и *сиџуације* – шуморни вредносни склоп Гордићева је склопка, звучне јасности и сјаја, могуће пулсирајуће језгро, које се, попут оживљеног породичног стабла језика и књижевности, поставља спрам ометајућег временског шума, или тишине празних огледала. Препознавање обликотворних енергија, слободно кретање кроз простор и време њиховог смисаоног досега, као и кореспонденција са наслеђем књижевне мисли и њених примарних топоса, симбола и порука, обликује Гордићева читања као посебан текст, који у самој суштини и твори лични есеј, оно што је његова изумитељка, Вирџинија Вулф, назвала самом *душом мисли*.

Управо такав, есеј постаје феномен који превазилази жанровске поделе, а посебно одговоре кратког даха, и као сензибилна оптика по себи, постаје предуслов читалачких празника. Следећи суптилну и вибрантну, отмену, изразито мисаону природу есеја Светлане Велмар Јанковић, и Славко Гордић уздиже есеј сам, као могућност *џродуховљене сџрасџи*, да, попут есејистичког писма ове ауторке, „промишља *оџшџу* и вечну егзистенцију, спиритуалну и космичку загонетку нашег постојања“. Тај „фантом са више лица“, како га помиње у свом сјајном портрету Сретена Марића (*Криџичке*

разиледнице, Службени гласник, Београд, 2008) може осванути у два времена, књижевна поретка, рода и жанра – не лишавајући се ни прозне структуре, ни поетске провенијенције, ни очигледног, ни невидљивог, бивајући, како Гордић луцидно зналази у есејистичком, рафинираном говору Светлане Велмар, и писмо „закупљено наткњижевним, колико и стриктно књижевним знаковима“.

Нововремена творевина феноменолошке дистанце, од свих и свега, премоћ нејасног бескраја у игри супститута, у стакленом зденцу виртуалних чуда, придодала је овом спектру есејистичких погледа и могућности Славка Гордића, и подтекстуални *есеј-проблем*, који као окосницу штива нове књиге, коју афирмише и отвара похвала есеја – тог феникса, што поново се рађа и тамо, или управо тамо, где су прва и последња питања, где се питамо о судбини и смислу духовног посланства и саме речи, искрсавајући као место сусрета, збирка илуминација, чију узорну вредност и смисао Гордић налази у есејима Светлане Велмар Јанковић, где се „[с]ветитељи и просветитељи, песници и приповедачи, критичари и есејисти из различитих периодизацијских и поетичких рубрика српске духовности и књижевности“ указују као међусобни, али и њени *сродници* – по запитаности пред вазда подједнако дубоким „тајнама живота и смрти, зла и добра, вере и сумње“.

Када у сродности духовних суштина, наиме, у писму својих савременика, чита од судна питања, Гордић их на свој начин формулише, као дубљи захтев, императив свог времена за надмудривање празнине – будући да управо везе *духовних еџимона*, континуум стваралачког у бићу језика и стварности – одржава и сам феномен *душе мисли*, као слободе припадништва надвремену, *живошћу дела*, чија је посебна, свакад другачија идентификациона карта, ометајући фактор виртуалне игре бескраја, право сваке стваралачке посебности да се обзнани, да постоји. Живети, дакле, у свеколиком обухвату и дубини (не)расветљености и незамењивости коју зовемо живот, далеко од оног простог „подношења живота“ коме се у име спиритуалних досега опире Симона Веј – јесте ултимативни отпор супституцијама, што нас, потичући из реалности која нас чини тек *фијуром моћи* своје репрезентативности, одгуркује у неспажено и нечитљиво, као други вид непостојања.

Књижевност, међутим, није сума одговора, већ зборник питања, за које нам, као потрага за одговорима, ни један живот није довољан. И можда је зато ту тај, нимало једноставан ни једнострук, Пегазов лет. У његовој метафори је сва дубина контроверзних заплета и егзистенцијалне и метафизичке збиље, у коју је ово крилато биће са земним обележјима саприпаднички поринуто. Ту лавиринтску, вишезначну тежину, реалност двострукости, чини се, ништа присније не разјашњава до есеј који настаје из пера песника. „Довољна је само *Књиџа о Змају*, Лазе Костића“, пише Гордић, „да увидимо зашто је овај велики српски песник у исти мах и највиталније поетичко извориште и потпора српској поезији и мисли о поезији већ цео један век, толиким општим и књижевним превратима упркос.“ Као што дах Аријела – каткад ускрслог феникса, каткад искушеника у монашкој ћелији, или утамњеника у збирним осамама новог доба – опстаје захваљујући мрви тог *ујркос*, која носи есеј-песму, уздиже и брани васколико постојање, као инспиративно есејистичко штиво песника Љубомира Симовића (*Тиџаник у акваријуму*, Матица српска, 2013), коме Гордић у новој књизи посвећује

нека од својих најлепших аналитичких читања – налазећи у критичким и полемичким Симовићевим инвективама и песничким опсервацијама – одрешито, виспрено разрачунавање са апсурдима анахронизама, но једнако тако и илузивностима псеудокултурних замена новог доба – али и безмерну отвореност реалне животне позорнице која је несагледива – као она Симовићева велика, отворена сцена Дунава, што „обухвата све крајности, распоне, све нивое, сва времена, све од неолита до Белефа, све од миша до Ахила...” У набоју Симовићевих полемичких ставова, новинских чланака и интервјуа, једнако чистих видика као у његовим поетским медитацијама – сваки је исписани редак, по Гордићу, у самој суштини „сабирни центар песниковог призивања и одгонетања дивотних објава и тајни света и живота”.

То што у есејистици својих савременика Гордић налази најлепшу одбрану Речи – саме поезије – још једном потврђује да есеј покреће и храни стварност писма, колико и живот сам. Поетска и општа егзистенција – исти су витализам, иста нада – иста потреба за корачањем, дисањем, промишљањем. Акција и контемплација – иста јасност неодоустајања. Из Гордићевих најинспиративнијих штива исијава метафора преокрета што хаотичност преобраћа у ред, а Адорново питање о смислу певања, након катастрофа, некада, и сад – у епохи „зла које плеше над развалинама зла” (Ален Бадју), када су житељи заданог нам света збуњени, како Гордић пише, „тунелима и серпентинама времена” – води у сплет зачудних, тајновитих, обновитељских енергија што похрањене су у несагледивим могућностима речи, и живота, и тако већ назначују и одговоре Гордићевим питањима: „Шта је поезија, где пребива, како и зашто измиче дефиницијама?”

„Стварност нашег живота се и не може докучити описом. Њу открива онај ко је мења – макар то звучало идеолошки, дидактички, рециталски. Стварност тек стварањем бива отета ништавилу. Зато само поезија – а не хроника, биографија, дневник, па чак ни роман и сродне повести – само поезија може да изађе на крај с недогледом и хаосом света. Тек у њеном језику преображен, свеједно да ли сажет или растворен – свет бива узнесен до поретка и смисла”, пише Гордић у својој *Размени дарова* (Народна књига, Београд, 2006). „Хладноћа и глад, у Симовићевом стиху”, додаје потом, „или, рецимо, убогост у Сапфином (на њеном столу ни меда ни муве на меду) – овековечују и очовечују нашу ситуацију у свету онако како то не чини ниједно сведочанство о људској патњи.”

Гордић у напрегнутој текстуалности Књиге, коју посебно живо и сублимно испишује поезија – увек различитог набоја и граfiје својих аутора – чврсто увезана драмом и трагизмом људске судбине, уочава сродништво најснажнијих ауторских супстрата, и различитих њихових еманација у мисли која *сiвара*, блиској есејистичком бићу, и спонтано је преноси, као истинску *размену дарова* овог свог дела, у могући кључ, или водећу ноту својих тумачења најзначајнијих песника краја века, приањајући уз изразите идентитете и аутентичност стваралачког писма својих изабраника – кроз обасјања оку иначе недоступних призора фантастике и посебне збиље, интелекта, мистике и снова (Миодраг Павловић, Иван В. Лалић, Алек Вукадиновић, Новица Тадић) – чинећи то уз отворен поглед, у пуној позорности управљен и ка ономе што *мисао о сiварању*, управо на делу, у „милости и саблазни језика”, рефлектује као ген самог писма, и стварања,

свакад другачије обзнањен, као део неокончаног романа о егзистенцији, и недовршене поеме о стварању – сваком невремену упркос.

„Свет је непротумачив, непредвидљив, хаотичан. Увид о њему не може даље од описа тренутка на малом простору. Свет кључа, свет се тумба, тзв. друштвени закони су недокучиви, ако уопште постоје. Свет историје бива безнадно разнолик, у опреци јучерашњег са данашњим, овдашњег са тамошњим“, пише међутим Гордић у својим новим дневничким прозама, што одишу живим отиском конфузије и вреве, тамо где би се радо виделе могућности веза, орођење капиталних вредности, луцидно наслеђе описмењеног, видовитог тренутка. Већ су његове *Криптичке разиледнице* увод у поезију нових деценија, али и најва нових Гордићевих текстуалних формата – нацрта, и скице – који не одустају од постојане стратегије формулисања непосредних одговора, и поред неминовне фрагментарности која, „хитрином и близином увида“, парира рђавој „бесконачности тоталитета, свега појавног и догађајног“ пред којом би рационалан дух препознао само властити корак ка залудности.

Гордићева теза да *Ѕесника уисџину* и *Ѕре свеја огаје геџаљ* у потпуности одговара есејистичком и стваралачком налогу *Ѕрајања за сџварни*. Она је инспирисала највеће, па и готово драматске тренутке развоја и преображаја поетског стваралаштва двадесетог века, пре свега у светској литератури, уткнувши се у поетику лирског писма, њеног специфичног веризма, снажне воље за исказну непосредност која јој обезбеђује уверљивост и опстајање, *Ѕовор самој живоџа*, а самим тим и наш видовитији ход, напоредно са њим. Највећи читалац претходног века, есејиста и песник Чеслав Милош управо стога је славио вредност „елементарног контакта“, оне непосредне провере и увида „помоћу пет чула“, која је вреднија од било какве менталне конструкције: „Никаква наука ни филозофија не може да замени чињеницу да се песник налази пред стварношћу која је сваким даном нова, чудесно сложена, неисцрпна, и онда покушава да је, колико је могуће обухвати речима.“

Нимало конвенционалан, у интимним записима, колико и у анализама појединачних књижевних текстова, Гордић управо из те визууре, коју штити, не заговара изналажење готових формула, већ изнутра растворени, притајени говор облика и речи, оних честица које припадају свеопштем и прастаром искуству песме и света које ће мултидимензионално виђење савремености, чак и пред једноставним поводима и пејзажима, укомпоновати у мала поетска чуда. Његово тумачење штива Љубомира Симовића, и када је то есеј о есеју, похвала је полиграфије и обиља која сасвим одговара модерном поетском оку и сентименту. И када подвлачи: „Песма у прози? Путопис? Песнички манифест? Све то и још понешто, избија, попут понорнице, стихијно колико и законито, у овој књизи о Дунаву као природи и култури, чуду и симболу, ходу времена, и тачки свевремена“, Гордић у исти мах даје претекст разноликостима поетика које осветљава, својим муњевитим освртима на песнике, на само песничко биће, вазда, па и данас, затечено између времена и нигдине, у конфузијама сопственог времена и актуалној знаковној дисперзији, која провозира вишејезичност њиховог говора, умноженост воље да њиме освоје неразјашњиво – недосежно – чак и у оном себи најближем, сопственом, готово неизговоривом искуству.“

Гордићева есејистичка палета на свој начин говори о тези да вишежанровност није само право, већ је и обавеза есејистичког приступа – дакле, и о самом есеју, који

полази од несавршене и несвршене садашњости, и стога и сам постаје поема недо-вршености. А данас можда понајпре – писмо мреже, чија златна утва *није јединство* мисли/слике/бића, већ оглед њиховог *сјајања*, покушај уравнотежења осећања бли-скости с прошлим, али и са искуством ишчежавања, празнине, несигурности и сумњи пред оним што настаје, и неизбежности настајања, мултивалентности Форме, великог непознатог што се скрива иза празнине. А ту је већ Полихимнија, богиња поезије, претходница мисли која плеше унутар простора памћења, чију тајновитост генски и имагинативно дописује поетско писмо, преносећи и шаре опсена и варки – ту тако упадљиву тековину данашњице.

Комплексност таквих стваралачких изазова равна је комплексности времена, опре-кама у самом поимању књижевних значења, или пак потраге за њима, у тренутку који живимо и који их имплицира. Са истинским разумевањем Гордић стога у новој књизи интерпретира Симвићево одбијање жанровских подела и периодизација, устаљене термине *модерној*, *авангардној*, поезије и антипоезије – Симвићев пледо-аје за „живу поезију“ – ону, која је „жива у језику, жива у проблему, у мотиву, у слици, жива у изразу, жива у открићу, жива у чињеници да казује и открива нешто чега пре ње није било“. Есејистичка „скромност“ коју помиње Адорно, која еманира уверење да постоји више истина, а да је она основна, везивна, управо та која недостаје, чини и Гордићево трагалаштво отвореним и будним, у проходима кроз стварност, колико и кроз магичну земљу поезије. Поуздан и обавештен, Гордић је у исти мах и осетљиви тумач, који нове естетичке тензије, различитост поетичких усмерења, сред времен-ских напрстина – управо у живости проблема, израза, или открића – види и као место континуитета, које унапређује стваралачко у језику, данас колико јуче, некад, и сад. У језику, по Гадамеру, никада нема почетка од нуле. У успостављању вредносног низа то значи и да „захвалан прималац“ како каже давни стих Виљема Блејка, има обилну жетву; у савременом кључу, та жетва није друго до отворени рецептивни паноптикум, који рефлектује добродошлу различитост стваралачког трагалаштва и прегнућа.

Ни хроничар књижевног живота ни књижевни критичар у стриктном смислу, Гор-дић *у сваја* песнике о којима пише и размишља. У детаљима њихових исказних и пое-тичких опредељења бораве појединачне судбине, плешу светлости и сенке, мали књижевни манифести и тестови опстанка речи саме – и од те вибрантности и проме-њивости, вере и сумње, усталасава се непрекидно и резонантна збирка Гордићевих одговора који су у исти мах и представа о начину на који поезија живи, опстаје, и стваралачки се обнавља. И када говори о спиритуалности модерне речи (Слободан Ракић), меморији тла и топлој обичности (Шејмус Хини, Томислав Маринковић, Милу-ника Митровић), урбаној побуни (Душко Новаковић), реалности поетске меморије, као посебне афирмативне снаге памћења и духа (Енес Халиловић), луцидној хоморности (Рајко Лукач), духовитости и сарказму спрам модерних агресија (Милован Марчетић), егзистенцијалној оштрини (Небојша Васовић), али и новој сензибилности песникиња (Јелена Ленголд, Дејана Николић), или о танкој, суптилној линији опробавања песничке речи над тишином (Никола Вујичић), Гордић ова песничка искуства прихвата у њиховој привилегованој самосвојности, и пуној различитости њихове поетичке, дискурзивне и стилске неспојивости, али и у одликама које му највише говоре о могућностима

самог писма да опстане, не као предах од стварности, већ као одговор песничког бића трауматичности актуалног тренутка, или питању древне и вечне метафизичке дубине. Као *осећљивости* и *богроси* (Т. Крагујевић) у исти мах, или обнављајућа енергија што замор искуства, кроз семантичке аналогije и паралеле и поетички различито преломљене визууре, преображава у суптилност и снагу „посебне врсте усамљености“ (Ненад Милошевић), па и *смелости духа* и *имаинације*, која контемплацију и акцију, сумарне и суморне рефлексије над речима на умору, сред „набујалих таблоидних флора“, и песнику и тумачу поезије дарује као моћ унутарње метаморфозе. Алатка говора ту постаје магијски и магичан инструмент певања, који поетској речи враћа и уверење о сопственом вредносном језгру, као представу о вредности самог постојања, о неминовности и насушности победа и пораза, праху и сјају, без којих би реч остала тек празан рам – слика сени, на мети удесу и ветру. Бити песник, уосталом, данас је као и увек – подсећа Славко Гордић на речи Марка Ристића – „неизлечиво, упркос свему и свима“, „тако старински, и помало стидно, и прилично глупо, и смешно свакако. Али неопходно.“

Тим пре што се увек нешто, пред нашим погледом, и у нашим судбинама, руши, и када је свакодневност катастрофа питање свих уметничких питања: како живети после *ћолико смакова* света. Сећамо се, опет, малог есеја Адама Загајевског: „Онако како се и пре живело. Ићи у дуге шетње. Посматрати залазак сунца. Увек веровати у Бога. Читати поезију. Писати стихове. Слушати музику, помагати другима. Сметати тиранима. Радовати се љубави и страховати од смрти. Као и увек.“

Писати, и читати поезију, као сам живот. И као велику Књигу знања, о којој код Гордића сведочи пропратни, и потпорни регистар аутора и дела, на крају његове збирке огледа и скица, као полифонија идеја, и цитата, књижевне, естетичке, филозофске, теолошке провенијенције, која по себи чини отворени, недовршени есеј, књигу могућег новог почетка. Каталог рефлексија, слика и идеја, којим Гордић у самом есејистичком штиву поткрепљује своје читалачке приоритете, претварајући их у исто време у једну наддисциплинарну читалачку опцију. Јер када брани свој „принцип или каприц“ да одбије припомоћ сваког речника симбола – „шифрарник који би да схематизује и тиме осиромаша бескрајну разноликост света, језика и поезије“, он је писац, аутор, који у суштини брани творачки принцип напосе, али и у есеју самом.

Постоји та зањиханост у есејистичком писму Славка Гордића, која управо кроз густ фокус поетских визија и дисперзивност поетичких праваца, тамне наносе ванкњижевне стварности, и прасак реалија, снег на форзицији, унутарњу језу постојања, зебњу над судбином речи, и веру у њих, ту *реч која мисли* претвара у *мисао која ствара*. Тако – почев од колоквијалне речи и слике „паука“ из паркинг-сервиса, која у сјајном приче-есеју („Паук“) Гордићеве књиге, преко асоцијативног низа што води до знаног нам Иве Ћипика, или сликовног ткања Милене Павловић Барили, све до паука измишљеног, па загубљеног у шумском пожару Чарлса Буковског, и најпосле, до оног у Десанкиној песми за децу („Пауково дело“ из 1943), па и до наслова њене књиге поезије *Паукова љуљашка* – бива исткана сјајна Гордићева *мешафора исхода*, језичким таласањем, и књижевним *трансфером*, као путем, оствареним чистом опализацијом вишетекстовности књижевног и уметничког знака, и властитог сатрепета – „из блатне

чауре овог света и живота“ – што води у нову смисаоност мреже, која читаоца и тумача претвара у писца.

И то је Гордић. Са задовољством треба рећи.

И када пише о Благојевићевом стиху, тим блиставо оглашеним моћима звучне гране поетског језика, што артистичким обиљем твори „чаролију која пева“ (*Критичке разједнице*), или о Андрићевој реченици, као интригама стила, лексема, заграда, стаза и беспућа, или о „обичним речима“, и рубовима рубова – као *огјеку шишине* – којим се Андрићеви записи читају и као „духовна аутобиографија, песма, молитва и завет“, (*Оптеги о Иви Андрићу*, Академска књига, Нови Сад, 2013) – у тим мисленим и креативним сазвежђима, Гордић дијалектички брани суштину речи, између једног *узалуд*, и онда опет једног *свему ујркос*, допуштајући да се драма писања рефлектује готово сама, као усталасана „аутобиографска повест“ књижевне речи, у сваком времену, али и као способност да опстане и у добима катастрофа, да својом стваралачком природом начини одговор кризи.

А кризе никада нису нове. Иако су изнова фаталне, одсудне – за појединце, културе, народе, цивилизације. „Схватимо да је цивилизација краткотрајна и крхка баш као сам живот“, каже Пол Валери, „и да најлепше, најдревније и најуређеније ствари могу да доживе пропаст“, а да се у исти мах, „у области мишљења, здравог разума и осећања, рађају необичне појаве, неочекивани парадокси и грубе варке очигледности.“

О чему би другом ту могло бити речи, сем о *кризи духа*, којој је овај песник посветио свој есеј, и присећање на предвечерје Првог светског рата, пре равно једног века. О суптилној игри замена, и прикривања, „једне притајене моћи којој је тешко одредити границе и фазе убрзања“, а довољна је та једна, „да се брод на валовима толико заљуља, да и најпричвршћеније светиљке нападају“. Не читамо ли у овом пасажу анатомију нашег данас, слику интелектуалних и културних опсена, међу којима су обичне лампе, што се гасе од леда нових зима, и мрза полеглог по електропроводима, мања штета – пред епохом умножених, паметних екрана, која ипак и сама пати од суженог видног поља, конфузије вредности, нехата, и незалечене „хаварије континуитета“.

Ко је рекао да су братства лака? А опет држе на окупу књиге и писце, писце и читаоце, куће знања и домове усамљеника. Времена и душе. Шта тек рећи за несанице, мрак и опсене. Сваки есеј Славка Гордића, у свом непосредном или подтекстуалном набоју, оглед је са њима. Тиха и истрајна побуна против лако нарастајућих раздаљина. Удаљености, од свега, па и од нас самих.

Равнотежа знања и дара чини ова разговорна, обзирна штива, оданог поштоваоца Речи. А његова вредносна обасјања равна су постављању светиљки на учвршћена, сигурна места.

„Светлим, дакле постојим“, мисао Јустина Поповића, омиљени је Гордићев цитат. Подсећа на снагу иманенције, сјај невидљиве присутности, духовне дубине сред осетљиве резонанце ране света. Свакад. „Недељом читам теозофска штива“, пише у дневничким записима Гордић. Али у празничне часе спадају и његова отварања поетских штива. Светле, чини се, за овог писца, попут *временских кайсула*, као посвећена братства дубљег и даљег поимања речи. Као „врховна присност човека са светом и самим собом“, како је записано у Гордићевим есејима о савременом песништву („Поетички

саморазговор“, *Главни йосао*, Дневник, Нови Сад, 2002). Или збирна тачка свеукупних, до краја неоткривених могућности поезије. Као душа речи.

Није ли то и одговор на Гордићева питања о будућности поезије, будућности човека, његовој генеричкој суштини која је и „говор, смех, сан, стид, страх од смрти, способност да ствара свој, људски свет“. Обновиво, дакле, суштаство постојања и форми говора, садржано у несамеривом подухвату поетске речи. И најпосле, и Гордићево и данас актуално, готово закључно уверење о поетској речи, из свих етапа његовог поклоништва песми: „Човек, ако и оде на неку звезду, слетеће на њу у скафандеру поезије.“